

IN MEMORIAM

Prof. dr ŽIVKO AVRAMOVSKI
1926–2020.

Živko Avramovski, naučni savetnik u Institutu za savremenu istoriju u Beogradu u penziji, preminuo je 9. novembra 2020. godine. Dr Avramovski je bio jedan od najistaknutijih predstavnika generacije istoričara koji su postavili osnove istraživanju istorije Balkana, jugoslovenske države, njenog međunarodnog položaja i odnosa sa susjednim državama u periodu od Prvog do okončanja Drugog svetskog rata. Tematska raznovrsnost i izvorna utemeljenost njegovog impresivnog opusa na najbolji način reprezentuju domete jugoslovenske i srpske historiografije tokom postojanja socijalističke Jugoslavije.

Živko Avramovski je rođen 23. oktobra 1926. u Neproštenu kraj Tetova. Od 1952. do 1959. je radio sa diplomom Više pedagoške škole kao nastavnik istorije u Vršcu. Diplomirao je 1959. na grupi za istoriju na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Iste godine je otpočela njegova naučna karijera u Odeljenju za istoriju Instituta društvenih nauka u Beogradu. Doktorirao je 1965. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu sa tezom „Politika velikih sila na Balkanu od italijanske agresije na Etiopiju (oktobar 1935) do jugoslovensko-italijanskog pakta (25. 3. 1937)“. Najveći deo radnog veka Živko Avramovski je proveo u Institutu za savremenu istoriju od njegovog osnivanja 1969. godine. I posle odlaska u penziju 1985. godine, ostao je aktivan pre svega u publikovanju rezultata svojih istraživanja.

Tokom rada u Institutu za savremenu istoriju dr Avramovski je bio rukovodilac više projekata: „Međunarodni položaj i spoljna politika Jugoslavije“, „Istorija Bora i okoline“, „Istorija Kosovske Mitrovice i okoline“ i „Jugoslovensko-bugarski odnosi od 1865. do 1983.“ Bio je urednik zbornika radova *Istorija XX veka*, kao i član redakcije časopisa Instituta za savremenu istoriju *Istorija 20. veka* od njegovog pokretanja 1983. Bio je učesnik brojnih naučnih skupova i

član domaćih i međunarodnih naučnih udruženja: Jugoslovenskog nacionalnog komiteta za balkanološke studije, Jugoslovensko-čehoslovačke istorijske komisije, Komisije za proučavanje istorije međunarodnih odnosa u Milanu. Obavljao je dužnost potpredsednika Predsedništva Saveza istoričara Jugoslavije, a od 1975. bio je član Naučnog društva Srbije. Uporedo sa naučnim radom, Živko Avramovski je bio angažovan i kao univerzitetski nastavnik. Od 1968. do 1983. bio je honorarni profesor na Filozofskom fakultetu u Prištini na predmetu Opšta istorija novog veka.

Dr Avramovski je u više navrata istraživao u arhivima u Bonu, a zatim u Koblencu, Frajburgu, Potsdamu, Strazburu, Bukureštu, Sofiji, Moskvi, Londonu i u drugim arhivima. Arhivska istraživanja su mu omogućila da u svojim radovima upozna naučnu i širu javnost sa ključnim događajima i procesima koji su oblikovali istoriju Jugoslavije i balkanskih zemalja u prelomnim decenijama 20. veka.

Pre svega treba naglasiti tematsku raznovrsnost i inovativnost u radovima dr Avramovskog. U njima nije analizovana samo politička, napose diplomatska istorija. U prvom planu ili u pozadini događaja identifikovani su realni motivi političkog delovanja među kojima je borba za prirodne resurse jedan od osnovnih. Istraživanja dr Avramovskog su posebno bila usmerena na značaj rudnika kakvi su bili Trepča i Bor u Prvom i u Drugom svetskom ratu. Pokazalo se da je kontrola nad ovim i drugim prirodnim i ljudskim resursima bila važna ne samo za odnos velikih sila i suseda prema jugoslovenskoj državi, nego i za odnose među njima.

Živko Avramovski je objavio 118 historiografskih radova: naučnih rasprava i članaka, monografija, priređenih istorijskih izvora, udžbenika. Među monografijama to su na prvom mestu sledeće: *Balkanske zemlje i velike sile 1935–1937. Od italijanske agresije na Etiopiju do jugoslovensko-italijanskog pakta* (Beograd 1968), *Treći Rajh i Borski rudnik* (Bor 1975), *Ratni ciljevi Bugarske i Centralne sile 1914–1918* (Beograd 1985), *Balkanska antanta 1934–1940* (Beograd 1986). Celi niz rasprava i članaka posvećen je odnosima velikih sila prema balkanskim zemljama, posebno prema Srbiji i Jugoslaviji tokom Prvog svetskog rata, istoriji međuratnog razdoblja i Drugog svetskog rata. Živko Avramovski je bio jedan od najboljih poznavalaca odnosa među balkanskim narodima. Njegova istraživanja su neophodna i nezamenljiva za razumevanje istorije Bugarske i Albanije i njihovog odnosa prema srpskoj i jugoslovenskoj državi.

Značajan deo aktivnosti dr Avramovskog bilo je objavljivanje istorijskih izvora, pre svega diplomatskih. To se prevashodno odnosi na dvotomni zbornik dokumenata *Jugoslovensko-bugarski odnosi u XX veku* (Beograd 1982), dvotomni zbornik britanskih diplomatskih izveštaja *Britanci o Kraljevini Jugoslaviji. Godišnji izveštaji Britanskog poslanstva u Beogradu 1921–1938* (Beograd–Zagreb 1986) i treći tom britanskih diplomatskih izveštaja pod naslovom *Britanci o Kraljevini Jugoslaviji 1939–1941* (Beograd 1996). Pre nekoliko meseci objavljen je prvi tom nemačkih diplomatskih izveštaja iz međuratne jugo-

slovenske države. Njih je dr Avramovski priredio pod imenom *Nemci o Kraljevini Jugoslaviji. Izveštaji nemačkih diplomatskih predstavnika 1920–1929* (Beograd 2020). Ovaj zbornik dokumenata je objavljen neposredno pre smrti dr Avramovskog.

Na kraju, ali ne i na poslednjem mestu, treba naglasiti veliku podršku koju je dr Avramovski pružao mladim saradnicima Instituta za savremenu istoriju. Svima nama, koji smo makar i kraći period saradivali sa dr Avramovskim, njegovo iskustvo i saveti su bili dragocen podsticaj i putokaz u oblikovanju i profilisanju sopstvenog istraživačkog metoda i pogleda na savremenu istoriju.

Milan Koljanin